

ΣΥΝΤΑΓΜΑ

Ερμηνεία κατ' άρθρο

Άρθρο 40

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ

Ηλεκτρονική έκδοση

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΣΠ. ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΣ, Ξ. ΚΟΝΤΙΑΔΗΣ, Γ. ΤΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

Ιανουάριος 2023

ΚΕΝΤΡΟ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ
ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ
ΔΙΚΑΙΟΥ

ΕΡΕΥΝΑ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗ ΤΥΧΑΙΩΝ

ΣΥΝΤΑΓΜΑ
WATCH.GR

Άρθρο 40

1. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας συγκαλεί τη Βουλή τακτικά μία φορά κάθε χρόνο, όπως ορίζει το άρθρο 64 παράγραφος 1, και εκτάκτως κάθε φορά που το κρίνει εύλογο· κηρύσσει αυτοπροσώπως ή δια του Πρωθυπουργού την έναρξη και τη λήξη κάθε βουλευτικής περιόδου.

2. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας μία φορά μόνο μπορεί να αναστείλει τις εργασίες της βουλευτικής συνόδου, είτε αναβάλλοντας την έναρξη είτε διακόπτοντας την εξακολούθησή τους.

3. Η αναστολή των εργασιών δεν επιτρέπεται να διαρκέσει περισσότερο από τριάντα ημέρες ούτε να επαναληφθεί κατά την ίδια βουλευτική σύνοδο χωρίς τη συγκατάθεση της Βουλής.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΕΙΔΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βενιζέλος Ε., *Η πρώτη σύνοδος αναθεωρητικής Βουλής και η λειτουργία τμήματος διακοπής των εργασιών της Βουλής: Η περίπτωση της Ζ΄ Αναθεωρητικής Βουλής. Συμβολή στην ερμηνεία των άρθρων 40, 64, 71 και 110 του Συντάγματος*, ΤοΣ., 2000, σελ. 297-302· Γεραπετρίτης Γ., «Άρθρο 40», σε Φ. Σπυρόπουλος/Ξ. Κοντιάδης/Χ. Ανθόπουλος/Γ. Γεραπετρίτης, *Σύνταγμα: κατ' άρθρον ερμηνεία*, Σάκκουλας, 2017· Καλυβιώτου Μ., «Άρθρο 64», σε Φ. Σπυρόπουλος/Ξ. Κοντιάδης/Χ. Ανθόπουλος/Γ. Γεραπετρίτης, *Σύνταγμα: κατ' άρθρον ερμηνεία*, Σάκκουλας, 2017· Τσιλιώτης Χ., *Η αναστολή λειτουργίας του Westminster στο πεδίο έντασης μεταξύ Συνταγματικού Δικαίου και Πολιτικής – Σκέψεις με αφορμή την από 24.9.2019 απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου του Ηνωμένου Βασιλείου (Cherry/Miller II)*, ΕφΔΔ 2019, σελ. 631-648

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. Σύνταγμα.....	2
II. Κοινό δίκαιο, υπερεθνικό και εφαρμοστικό	3
III. Εφαρμοστικοί διοικητικοί θεσμοί, διαδικασίες και εξωδικαστική προστασία.....	3
IV. Η δικαστική προστασία, τα ένδικα βοηθήματα και η νομολογία.....	3
V. Η ερμηνεία της διάταξης από τη θεωρία.....	4
1. Η σύγκληση της Βουλής σε τακτική σύνοδο	4
2. Η σύγκληση της Βουλής σε έκτακτη σύνοδο	5
3. Η κήρυξη της έναρξης και λήξης (των εργασιών) της βουλευτικής περιόδου	5
4. Η αναστολή των εργασιών της Βουλής.....	6
VI. Η συνταγματική διάταξη στην πράξη.....	7
VII. Γενικά συμπεράσματα, διαπιστώσεις και προτάσεις	8

Ι. ΣΥΝΤΑΓΜΑ

Άρθρο 40

- 1 «1. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας συγκαλεί τη Βουλή τακτικά μία φορά κάθε χρόνο, όπως ορίζει το άρθρο 64 παράγραφος 1, και εκτάκτως κάθε φορά που το κρίνει εύλογο· κηρύσσει αυτοπροσώπως ή δια του Πρωθυπουργού την έναρξη και τη λήξη κάθε βουλευτικής περιόδου.
- 2 2. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας μία φορά μόνο μπορεί να αναστείλει τις εργασίες της βουλευτικής συνόδου, είτε αναβάλλοντας την έναρξη είτε διακόπτοντας την εξακολούθησή τους.
- 3 3. Η αναστολή των εργασιών δεν επιτρέπεται να διαρκέσει περισσότερο από τριάντα ημέρες ούτε να επαναληφθεί κατά την ίδια βουλευτική σύνοδο χωρίς τη συγκατάθεση της Βουλής.»
- 4 Διατάξεις για τη σύγκληση του νομοθετικού σώματος και την έναρξη, αναστολή και λήξη των εργασιών του από την εκτελεστική εξουσία περιλαμβάνουν ορισμένα από τα επαναστατικά Συντάγματα (άρθρα 114 και 118 του Συντάγματος της Τροιζήνας, άρθρα 124-126 και 241-243 του Ηγεμονικού Συντάγματος), καθώς και τα Συντάγματα του 1925 (άρθρα 75 και 77) και του 1927 (άρθρα 78 και 80). Τα μοναρχικά Συντάγματα του 1844 (άρθρα 30 και 31), του 1864 (άρθρα 37 και 38)¹, του 1911 (άρθρα 37 και 38) και του 1952 (άρθρα 37 και 38) αποτελούν τον πρόδρομο του σημερινού άρθρου 40². Το Σύνταγμα του 1952 όριζε ειδικότερα ότι «ο Βασιλεύς συγκαλεί τακτικώς άπαξ του έτους την Βουλήν, εκτάκτως δε οσάκις το κρίνει εύλογον, κηρύττει αυτοπροσώπως ή δι' αντιπροσώπου την έναρξιν και λήξιν εκάστης βουλευτικής συνόδου...», όπως επίσης και ότι «ο Βασιλεύς έχει το δικαίωμα άπαξ μόνον να αναστέλλη τας εργασίας της βουλευτικής συνόδου, είτε αναβάλλων την έναρξιν, είτε διακόπτων την εξακολούθησιν αυτών. Η αναστολή των εργασιών δεν δύναται να διαρκέσει υπέρ τας τριάκοντα ημέρας, ουδέ να επαναληφθή κατά την βουλευτικήν σύνοδον άνευ της συναινέσεως της Βουλής».
- 5 Σε σχέση με τις προϊσχύσασες διατάξεις του Συντάγματος του 1952, παρατηρούμε ότι με την προσθήκη της παραπομπής στο άρθρο 64 παρ. 1 Σ., χρόνος έναρξης των εργασιών της τακτικής συνόδου είναι καταρχήν η πρώτη Δευτέρα του Οκτωβρίου. Επίσης, προσδιορίζεται ότι μόνο ο Πρωθυπουργός, πλην του Προέδρου της Δημοκρατίας, μπορεί να κηρύξει την έναρξη και τη λήξη κάθε βουλευτικής περιόδου, ενώ, τέλος, αντί για τον όρο «έχει δικαίωμα», το Σύνταγμα του 1975 χρησιμοποιεί τον όρο

¹ Οι σχετικές διατάξεις ακολούθησαν το πρότυπο του βελγικού Συντάγματος του 1831 (Α. Ράικος, *Γενική Πολιτειολογία και Συνταγματικό Δίκαιο*, τομ. Ι, 2018, σελ. 773).

² Στα Συντάγματα του 1844 και 1864 οριζόταν απλώς ότι η αναστολή των εργασιών της Βουλής δεν μπορούσε να διαρκέσει περισσότερο από 40 και όχι 30 ημέρες.

«μπορεί», προκειμένου για την αρμοδιότητα αναστολής των εργασιών της βουλευτικής συνέδου.

Σχετικά με τη σύγκληση της Βουλής σε σύνοδο, εφαρμόζεται το άρθρο 22 ΚτΒ, σε συνδυασμό με το άρθρο 1 παρ. 1 ΚτΒ. Ως προς την κήρυξη της έναρξης και λήξης της βουλευτικής περιόδου, εφαρμόζονται τα άρθρα 2 και 23 παρ. 2 ΚτΒ, αντίστοιχα. Η σύγκληση της Βουλής, η κήρυξη της έναρξης και της λήξης της βουλευτικής περιόδου, καθώς και η αναστολή των εργασιών της βουλευτικής συνέδου συγκαταλέγονται στις ρυθμιστικές αρμοδιότητες του Προέδρου της Δημοκρατίας³. Διέπονται, συνεπώς, τόσο από τα άρθρα 30 και 50 Σ. σχετικά με τον ρόλο του Προέδρου της Δημοκρατίας, όσο και από τον θεμελιώδη κανόνα της προσυπογραφής (άρθρο 35 Σ.).

II. ΚΟΙΝΟ ΔΙΚΑΙΟ, ΥΠΕΡΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΣΤΙΚΟ

Οι διατάξεις του άρθρου 40 αφορούν τη ρύθμιση οργανωτικών ζητημάτων του ελληνικού Κοινοβουλίου και εξ αυτού του λόγου το ενωσιακό ή το διεθνές δίκαιο δεν τυγχάνει εδώ εφαρμογής.

Δεν υπάρχει εφαρμοστικός νόμος του άρθρου 40 Σ., καθώς τα σχετικά ζητήματα ρυθμίζονται από τον ΚτΒ.

III. ΕΦΑΡΜΟΣΤΙΚΟΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΙ ΘΕΣΜΟΙ, ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΚΑΙ ΕΞΩΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

Δεν υπάρχουν κανονιστικά διατάγματα ή άλλες πράξεις που να εμπίπτουν στο πεδίο του άρθρου 40 Σ.

IV. Η ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ, ΤΑ ΕΝΔΙΚΑ ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ ΚΑΙ Η ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

Το άρθρο 40, ως εκ του αντικειμένου του, δεν έχει τύχει νομολογιακής επεξεργασίας. Τα ρυθμιστικά διατάγματα που εκδίδονται κατ' εφαρμογή του αποτελούν κυβερνητικές πράξεις και δεν ελέγχονται δικαστικά (πρβλ. ΣτΕ Ολ 1601/1975, ΣτΕ Τμ. Δ' 484/1978, ΣτΕ Ολ 1199/1986 και ΣτΕ Τμ. Δ' 1397-1398/2000 σχετικά με το διάταγμα διάλυσης της Βουλής και προκήρυξης εκλογών).

³ Ε. Βενιζέλος, *Μαθήματα Συνταγματικού Δικαίου*, 2021, σελ. 568· Κ. Μαυριάς, *Συνταγματικό Δίκαιο*, 2021, σελ. 423· Φ. Σπυρόπουλος, *Συνταγματικό Δίκαιο*, 2020, σελ. 339· Κ. Χρυσόγονος, *Συνταγματικό Δίκαιο*, 2022, σελ. 709· Α. Ράικος, *Συνταγματικό Δίκαιο*, τομ. ΙΙ, 2018, σελ. 85· Κ. Τσάτσος, *Συνταγματικό Δίκαιο, Οργάνωση και Λειτουργία της Πολιτείας*, Β' Τόμος, 1993, σελ. 356.

V. Η ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΗΣ ΔΙΑΤΑΞΗΣ ΑΠΟ ΤΗ ΘΕΩΡΙΑ

1. Η σύγκληση της Βουλής σε τακτική σύνοδο

- 12 Το άρθρο 40 παρ. 1 εδαφ. α΄ προβλέπει την τακτική σύγκληση της Ολομέλειας⁴ της Βουλής από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας⁵. Η πρώτη συνεδρίαση κάθε τακτικής συνόδου ή αυτοδικαίως σύγκλησης της Ολομέλειας της Βουλής γίνεται στις 11 το πρωί (άρθρο 22 παρ. 3 ΚτΒ). Σύμφωνα με το άρθρο 64 παρ. 1 Σ., η Βουλή συνέρχεται αυτοδικαίως την πρώτη Δευτέρα του Οκτωβρίου κάθε έτους, εκτός από δύο περιπτώσεις: είτε αν ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας τη συγκαλέσει νωρίτερα είτε αν πρόκειται για την εναρκτήρια τακτική σύνοδο της βουλευτικής περιόδου και το διάταγμα διάλυσης της Βουλής και προκήρυξης εκλογών ορίζει άλλο χρονικό σημείο⁶.
- 13 Κατ' εφαρμογή του άρθρου 22 ΚτΒ, η σύγκληση της Ολομέλειας της Βουλής στις περιπτώσεις για τις οποίες αυτή συνέρχεται, κατά το Σύνταγμα, αυτοδικαίως δεν γίνεται με προεδρικό διάταγμα. Συναφώς, έχει επικρατήσει στην πράξη η ερμηνεία, σύμφωνα με την οποία τακτική σύνοδος μπορεί, διαζευκτικά, να συγκαληθεί είτε με διάταγμα, κατ' εφαρμογή του άρθρου 40 παρ. 1, είτε αυτοδικαίως, κατ' εφαρμογή του άρθρου 64 παρ. 1⁷. Η διάταξη του άρθρου 22 έχει επικριθεί, αφενός, ως αντισυνταγματική ως προς την ουσία της, καθώς δεν απαιτεί την έκδοση διατάγματος για την τακτική σύνοδο και, αφετέρου, ως υπερβαίνουσα την αρμοδιότητα του Κανονισμού, στον βαθμό που «ρυθμίζει ζήτημα αναγόμενο εκτός της κοινοβουλευτικής ύλης και συγκεκριμένα ζήτημα συνταγματικής αρμοδιότητας του Προέδρου της Δημοκρατίας»⁸.

⁴ Για τη διευκρίνιση ότι ως Βουλή, συγκαλούμενη σε σύνοδο ή συνερχόμενη αυτοδικαίως, νοείται μόνο η Ολομέλεια βλ. Φ. Σπυρόπουλο, *Συνταγματικό Δίκαιο*, ό.π., σελ. 244.

⁵ Υποστηρίζεται η άποψη ότι το διάταγμα προσυπογράφει το Υπουργικό Συμβούλιο (Φ. Σπυρόπουλος, *Συνταγματικό Δίκαιο*, ό.π., σελ. 244). Όπως θα αναφερθεί παρακάτω (βλ. υπό VI), τέτοιο διάταγμα δεν έχει εκδοθεί στη Μεταπολίτευση. Ωστόσο, η κήρυξη της λήξης των εργασιών της τακτικής συνόδου γίνεται με διάταγμα, σύμφωνα με το άρθρο 23 παρ. 1 ΚτΒ, το οποίο τιτλοφορείται «Κήρυξη της λήξης των εργασιών της [...] Συνόδου της [...] Βουλευτικής Περιόδου» και προσυπογράφεται κατά πάγια πρακτική από τον Πρωθυπουργό (βλ. ενδεικτικά π.δ. 70/2022, 118/2017, 121/2013). Επομένως, πρέπει να γίνει δεκτό αναλογικά ότι και το διάταγμα σύγκλησης της Βουλής σε τακτική σύνοδο προσυπογράφεται από τον Πρωθυπουργό.

⁶ Σύμφωνα με τα άρθρα 53 παρ. 1 και την ερμηνευτική δήλωση του άρθρου 41 Σ., η Βουλή συνέρχεται υποχρεωτικά μέσα σε προθεσμία 30 ημερών από τη διενέργεια εκλογών.

⁷ Π. Παραράς, *Σύνταγμα 1975 – Corpus II (άρθρα 51-80)*, 1985, σελ. 191.

⁸ Γ. Γεραπετρίτης, «Άρθρο 40», σε Φ. Σπυρόπουλος/Ξ. Κοντιάδης/Χ. Ανθόπουλος/Γ. Γεραπετρίτης, *Σύνταγμα: κατ' άρθρον ερμηνεία*, Σάκκουλας, 2017, σελ. 871. Έτσι και ο Μαυριάς, ο οποίος δέχεται ότι το άρθρο 22 παρ. 1 ΚτΒ έχει τεθεί καθ' υπέρβαση της αρμοδιότητας που απονέμει στη Βουλή το άρθρο 65 παρ. 1 Σ.(Κ. Μαυριάς, *Συνταγματικό Δίκαιο*, ό.π., σελ. 584). Contra ο Χρυσόγονος, ο οποίος αναφέρει ότι η έκδοση του σχετικού διατάγματος είναι «ως εκ περισσού» (Κ. Χρυσόγονος, *Συνταγματικό Δίκαιο*, ό.π., σελ. 583).

2. Η σύγκληση της Βουλής σε έκτακτη σύνοδο

Η Βουλή μπορεί να συκληθεί και σε έκτακτη σύνοδο, εφόσον φυσικά δεν τελεί ήδη σε τακτική σύνοδο – άρα συνήθως το καλοκαίρι⁹. Η διατύπωση αφήνει να εννοηθεί ότι η σχετική αρμοδιότητα αποτελεί προνομία του Προέδρου της Δημοκρατίας και ασκείται κατά τη διακριτική του ευχέρεια¹⁰. Ωστόσο, τελεί υπό τον κανόνα της προσυπογραφής της πράξης και άρα η διακριτική ευχέρεια του Προέδρου περιορίζεται¹¹. Η διάρκεια της έκτακτης συνόδου δεν προσδιορίζεται από το Σύνταγμα, ενώ η λήξη της γίνεται κατά τον ίδιο τρόπο με τη λήξη της τακτικής συνόδου. Κατά τη διάρκεια της έκτακτης συνόδου, η Βουλή ασκεί όλες τις αρμοδιότητές της, χωρίς περιορισμό¹². Ορθά, όμως υποστηρίζεται, ότι τούτο δεν ισχύει για την ψήφιση του προϋπολογισμού, η οποία, σύμφωνα με το άρθρο 79 παρ. 1 Σ., πρέπει να γίνει στην τακτική ετήσια σύνοδο¹³. Επίσης, πρέπει να διευκρινιστεί ότι η παρέμβαση του Προέδρου της Δημοκρατίας δεν μπορεί να αφορά την άσκηση αρμοδιοτήτων, τις οποίες η Βουλή ασκεί υποχρεωτικά κατόπιν δικής της πρωτοβουλίας, όπως χαρακτηριστικά η διαδικασία αναθεώρησης του Συντάγματος¹⁴.

3. Η κήρυξη της έναρξης και λήξης (των εργασιών) της βουλευτικής περιόδου

Κατά το άρθρο 40 παρ. 1 εδαφ. Β΄, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας κηρύσσει αυτοπροσώπως ή δια του Πρωθυπουργού την έναρξη και τη λήξη κάθε βουλευτικής περιόδου. Η διατύπωση εδώ δεν είναι ακριβής, σε αντίθεση με το άρθρο 22 ΚτΒ. Η βουλευτική

⁹ Η θεωρία κάνει λόγο για προσυπογραφή του σχετικού διατάγματος από την Κυβέρνηση/το Υπουργικό Συμβούλιο (βλ. Ε. Βενιζέλο, *Μαθήματα Συνταγματικού Δικαίου*, ό.π., σελ. 496· Κ. Μαυριά, *Συνταγματικό Δίκαιο*, ό.π., σελ. 585· Φ. Σπυρόπουλο, *Συνταγματικό Δίκαιο*, ό.π., σελ. 247). Ωστόσο, όσες φορές έχει συκληθεί η Βουλή σε έκτακτη σύνοδο τα σχετικά διατάγματα έχει προσυπογράψει ο Πρωθυπουργός (βλ. σχετικά υποσημείωση 26).

¹⁰ Α. Ράικος, *Γενική Πολιτειολογία και Συνταγματικό Δίκαιο*, ό.π., σελ. 775· Παραράς, *Σύνταγμα 1975 – Corpus II (άρθρα 51-80)*, ό.π., σελ. 192.

¹¹ Ε. Βενιζέλος, *Μαθήματα Συνταγματικού Δικαίου*, ό.π., σελ. 496· Γ. Γεραπετρίτης, Άρθρο 40, ό.π., σελ. 871.

¹² Έτσι Ε. Βενιζέλος, *Μαθήματα Συνταγματικού Δικαίου*, ό.π., σελ. 496· Κ. Χρυσόγονος, *Συνταγματικό Δίκαιο*, ό.π., σελ. 583.

¹³ Έτσι Παραράς, *Σύνταγμα 1975 – Corpus II (άρθρα 51-80)*, ό.π., σελ. 193· Δ. Τσάτσος, *Συνταγματικό Δίκαιο, Οργάνωση και Λειτουργία της Πολιτείας*, ό.π., σελ. 209· Φ. Σπυρόπουλος, *Συνταγματικό Δίκαιο*, ό.π., σελ. 247-248· Α. Παντελής, *Εγχειρίδιο Συνταγματικού Δικαίου*, 2020, σελ. 356· Α. Ράικος, *Γενική Πολιτειολογία και Συνταγματικό Δίκαιο*, ό.π., σελ. 775. Ο Μαυριάς προσθέτει τη σύσταση των διαρκών κοινοβουλευτικών επιτροπών για την εξέταση και επεξεργασία των νομοσχεδίων και των προτάσεων νόμων, στις αρμοδιότητες που δεν μπορεί να ασκήσει η Βουλή ευρισκόμενη σε έκτακτη σύνοδο (Κ. Μαυριάς, *Συνταγματικό Δίκαιο*, ό.π., σελ. 585).

¹⁴ Φ. Σπυρόπουλος, *Συνταγματικό Δίκαιο*, ό.π., σελ. 248.

περίοδος, σύμφωνα με το άρθρο 53 παρ. 1 Σ., αρχίζει την ημέρα των εκλογών, άρα ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας αυτοπροσώπως ή δια του Πρωθυπουργού κηρύσσει την έναρξη και τη λήξη των εργασιών της Βουλής¹⁵.

4. Η αναστολή των εργασιών της Βουλής

- 16 Οι παρ. 2 και 3 του άρθρου 40 δίνουν τη δυνατότητα στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας να αναστείλει τις εργασίες της Βουλής, είτε αναβάλλοντας την έναρξη είτε διακόπτοντας την εξακολούθησή τους¹⁶. Το Σύνταγμα θέτει δύο προϋποθέσεις σχετικά: Αναστολή μπορεί να γίνει μόνο άπαξ κατά την ίδια βουλευτική σύνοδο και δεν μπορεί να διαρκέσει πάνω από 30 ημέρες, εκτός και αν συναινέσει η Βουλή.
- 17 Η αναστολή των εργασιών της Βουλής μπορεί να δικαιολογηθεί μόνο εξαιρετικά, καθώς αποσκοπεί επί της ουσίας στην «πρόσκαιρη ανακούφιση της Κυβέρνησης από μία 'οκληρή' Βουλή»¹⁷. Πρόκειται επί της ουσίας για μία πολιτική πρωτοβουλία, που ενδεχομένως αποπειράται να θέσει εκποδών την κοινοβουλευτική αρχή και την αρχή της λογοδοσίας της Κυβέρνησης ενώπιον του Κοινοβουλίου. Γι' αυτό, πρέπει να υπάρχει σοβαρός λόγος που να τη δικαιολογεί. Σε κάθε δε περίπτωση, δεν πρέπει να διαταράσσεται εξαιτίας της επιχειρούμενης αναστολής η συνταγματική λειτουργία του Κοινοβουλίου ως κύριου νομοθετικού οργάνου και οργάνου αρμόδιου για τον έλεγχο της Κυβέρνησης¹⁸. Επίσης, όπως ορθά υποστηρίζεται, δεν είναι συνταγματικά επιτρεπτή η λήξη ή αναστολή εργασιών της πρώτης τακτικής συνόδου αναθεωρητικής

¹⁵ Ibid., σελ. 244· Α. Ράικος, *Γενική Πολιτειολογία και Συνταγματικό Δίκαιο*, ό.π., σελ. 776· Π. Παραράς, *Σύνταγμα 1975 – Corpus II (άρθρα 51-80)*, ό.π., σελ. 45.

¹⁶ Η θεωρία υποστηρίζει ότι το σχετικό διάταγμα προσυπογράφει η Κυβέρνηση (Ε. Βενιζέλος, *Μαθήματα Συνταγματικού Δικαίου*, ό.π., σελ. 497· Φ. Σπυρόπουλος, *Συνταγματικό Δίκαιο*, ό.π., σελ. 246). Ωστόσο, με βάση όσα υποστηρίχθηκαν παραπάνω για το διάταγμα σύγκλησης της Βουλής σε τακτική και έκτακτη σύνοδο (βλ. υποσημειώσεις 5 και 9), ορθότερο είναι να γίνει δεκτό, για συστηματικούς λόγους, ότι το σχετικό διάταγμα προσυπογράφει ο Πρωθυπουργός.

¹⁷ Φ. Σπυρόπουλος, *Συνταγματικό Δίκαιο*, ό.π., σελ. 246.

¹⁸ Έτσι αποφάνθηκε το Supreme Court του Ηνωμένου Βασιλείου στην ιδιαίτερα σημαντική απόφασή του *Cherry/Miller II [R (Miller) v The Prime Minister and Cherry v Advocate General for Scotland ([2019] UKSC 41)]*, σκ. 50: «*For the purposes of the present case, therefore, the relevant limit upon the power to prorogue can be expressed in this way: that a decision to prorogue Parliament (or to advise the monarch to prorogue Parliament) will be unlawful if the prorogation has the effect of frustrating or preventing, without reasonable justification, the ability of Parliament to carry out its constitutional functions as a legislature and as the body responsible for the supervision of the executive. In such a situation, the court will intervene if the effect is sufficiently serious to justify such an exceptional course.*».

Βουλής, χωρίς τη συγκατάθεση της ίδιας της Βουλής, καθώς έτσι παρεμποδίζεται η αναθεωρητική λειτουργία¹⁹.

Η διάταξη αυτή αφορά την αναστολή των εργασιών της τακτικής συνόδου, η ελάχιστη διάρκεια και η αυτοδίκαιη σύγκληση της οποίας προβλέπονται από το Σύνταγμα. Δεν μπορεί να αφορά έκτακτη σύνοδο²⁰, καθώς η λήξη της μπορεί, σύμφωνα με τα παραπάνω, να γίνει οποτεδήποτε, ενώ στην περίπτωση της ειδικής συνόδου, τυχόν αναστολή των εργασιών της θα συνιστούσε καταστρατήγηση της σχετικής εξουσίας του Προέδρου της Δημοκρατίας²¹.

VI. Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΤΑΞΗ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

Οι διατάξεις για την αρμοδιότητα του Προέδρου της Δημοκρατίας σχετικά με την 19
 έναρξη, αναστολή και λήξη των εργασιών της Βουλής μπορούν να θεωρηθούν ως
 ιστορικά κατάλοιπα της Μοναρχίας²², χωρίς ιδιαίτερη πρακτική αξία. Έχουν χαρακτη-
 ριστεί εξ αυτού του λόγου «απαρχαιωμένες», ενώ η προσφυγή σε αυτές «μπαδαμινή»²³.
 Κατά κανόνα, η Βουλή συγκαλείται σε τακτική σύνοδο αυτοδικαίως. Δεν έχει συγκλη- 20
 θεί ποτέ από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας νωρίτερα με ειδικό διάταγμα²⁴. Αντιθέτως,
 αυτό που έχει συμβεί αρκετές φορές, αν έχουν προηγηθεί γενικές βουλευτικές εκλο-
 γές, είναι η Βουλή να συγκληθεί σε πρότερο ή ύστερο χρονικό σημείο, και πάντως στην
 προσδιορισμένη από το διάταγμα προκήρυξης των εκλογών ημερομηνία, σύμφωνα
 με το άρθρο 53 παρ. 1 εδαφ. Β΄ και την ερμηνευτική δήλωση του άρθρου 41²⁵.
 Η δυνατότητα σύγκλησης έκτακτης συνόδου είναι περιορισμένης έως τώρα εφαρμο- 21

¹⁹ Ε. Βενιζέλος, *Η πρώτη σύνοδος αναθεωρητικής Βουλής και η λειτουργία τμήματος διακοπής των εργασιών της Βουλής: Η περίπτωση της Ζ΄ Αναθεωρητικής Βουλής. Συμβολή στην ερμηνεία των άρθρων 40, 64, 71 και 110 του Συντάγματος*, ΤοΣ., 2000, σελ. 298-299.

²⁰ Έτσι οι Ε. Βενιζέλος, *Μαθήματα Συνταγματικού Δικαίου*, ό.π., σελ. 496· Κ. Μαυριάς, *Συνταγματικό Δίκαιο*, ό.π., σελ. 585· Α. Ράικος, *Γενική Πολιτειολογία και Συνταγματικό Δίκαιο*, ό.π., σελ. 776· Π. Παραράς, *Σύνταγμα 1975 – Corpus I (άρθρα 1-50)*, 1982, σελ. 453. Όμως contra Φ. Σπυρόπουλος, *Συνταγματικό Δίκαιο*, ό.π., σελ. 248.

²¹ Γ. Γεραπετρίτης, Άρθρο 40, ό.π., σελ. 872.

²² Έτσι ο Μάνεσης για την αρμοδιότητα αναστολής των εργασιών της συνόδου (Α. Μάνεσης, «Η νομικοπολιτική θέση του Προέδρου της Δημοκρατίας», σε *Συνταγματική Θεωρία και Πράξη*, τ. Ι, 1980, σελ. 109).

²³ Φ. Σπυρόπουλος, *Συνταγματικό Δίκαιο*, ό.π., σελ. 245.

²⁴ Μ. Καλυβιώτου, «Άρθρο 64», σε Φ. Σπυρόπουλος/Ξ. Κοντιάδης/Χ. Ανθόπουλος/Γ. Γεραπετρίτης, *Σύνταγμα: κατ' άρθρον ερμηνεία*, Σάκκουλας, 2017, σελ. 1098.

²⁵ Κ. Μαυριάς, *Συνταγματικό Δίκαιο*, ό.π., σελ. 584. Η Καλυβιώτου αναφέρει ως σχετικά παραδείγματα το π.δ. 154/2007, με το οποίο η εναρκτήρια τακτική σύνοδος της ΙΒ΄ βουλευτικής περιόδου ξεκίνησε την 26.09.2007, και το π.δ. 127/2009, με το οποίο η εναρκτήρια τακτική σύνοδος της ΙΓ΄ βουλευτικής περιόδου ξεκίνησε στις 14.10.2009 (Μ. Καλυβιώτου, Άρθρο 64, ό.π., σελ. 1098).

γής. Η Βουλή έχει πάντως συγκληθεί σε έκτακτη σύνοδο, ακόμα και μίας ημέρας²⁶, οπότε η σχετική αρμοδιότητα έχει ασκηθεί, έστω και σπανίως.

- 22 Η δε διάταξη του άρθρου 40 παρ. 1 εδαφ. Β΄ δεν τυχάνει συνήθως εφαρμογής στην κοινοβουλευτική πρακτική, ιδίως ως προς την αυτοπρόσωπη παρέμβαση του Προέδρου της Δημοκρατίας, καθώς την έναρξη και λήξη των εργασιών της Βουλής κηρύσσει κατά κανόνα ο Πρόεδρος της Βουλής²⁷.
- 23 Εξίσου, αναστολή των εργασιών της Βουλής δεν έχει γίνει ποτέ στη Μεταπολίτευση, καθιστώντας ανενεργή τη σχετική διάταξη²⁸.

VII. ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ, ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

- 24 Το άρθρο 40 Σ. παραμένει σε μεγάλο βαθμό κενό γράμμα. Πλην της σπάνιας περίπτωσης κήρυξης της Βουλής σε έκτακτη σύνοδο, οι υπόλοιπες διατάξεις παραμένουν ανεφάρμοστες στην πράξη και δείχνουν να έχουν επιβιώσει για ιστορικούς και μόνο λόγους. Αποτυπώνουν μία σχέση δυνάμει ανταγωνιστική μεταξύ εκτελεστικής και νομοθετικής εξουσίας, καθώς και μεταξύ του Ανώτατου Άρχοντα και του νομοθετικού σώματος, που πλέον δεν είναι νοπή στο προεδρευόμενο κοινοβουλευτικό μας πολίτευμα και ανήκει σαφώς στο παρελθόν.
- 25 Βέβαια, πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι, όπως κατέδειξε πρόσφατα το παράδειγμα του Ηνωμένου Βασιλείου, όπου το ζήτημα της αναστολής των εργασιών της Βουλής για διάστημα πέντε εβδομάδων έδωσε λαβή σε μία εξαιρετικού συνταγματικού ενδιαφέροντος και καίριας πολιτικής σημασίας απόφαση (Cherry/Miller II)²⁹, η αδράνεια καμίας συνταγματικής διάταξης δεν μπορεί να προεξοφλήσει τη μελλοντική ενεργοποίησή της ή μία μελλοντική διαμάχη σχετικά με την ερμηνεία και εφαρμογή της.

²⁶ Σύγκληση της Βουλής σε έκτακτη σύνοδο διάρκειας μίας μέρας έγινε τον Ιούλιο του 1991, με αφορμή την επίσκεψη του Προέδρου των ΗΠΑ και την ομιλία του ενώπιον της Βουλής (π.δ. 311 και 315/1991), και το καλοκαίρι του 1992 ενόψει της ψήφισης του νόμου, με τον οποίο κυρώθηκε η Συνθήκη του Μάαστριχτ (π.δ. 224 και 241/1992) (Ε. Βενιζέλος, *Μαθήματα Συνταγματικού Δικαίου*, ό.π., σελ. 497). Επίσης, προκειμένου να ζητήσουν ψήφο εμπιστοσύνης οι τρεις κυβερνήσεις των «αποστατών» το καλοκαίρι του 1965, η Βουλή συνεκλήθη, με το β.δ. 627/1965, σε έκτακτη σύνοδο (Α. Παντελής, *Εγχειρίδιο Συνταγματικού Δικαίου*, 2020, σελ. 357). Όλα τα παραπάνω διατάγματα έχουν προσυπογραφεί από τον εκάστοτε Πρωθυπουργό.

²⁷ Γ. Γεραπετρίτης, Άρθρο 40, ό.π., σελ. 872.

²⁸ Ε. Βενιζέλος, *Μαθήματα Συνταγματικού Δικαίου*, ό.π., σελ. 497· Κ. Χρυσόγονος, *Συνταγματικό Δίκαιο*, ό.π., σελ. 583.

²⁹ Βλ. σχετικά Χ. Τσιλιώτη, *Η αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου από την Ευρωπαϊκή Ένωση*, 2020, σελ. 249 επ., καθώς και του ίδιου, *Η αναστολή λειτουργίας του Westminster στο πεδίο έντασης μεταξύ Συνταγματικού Δικαίου και Πολιτικής – Σκέψεις με αφορμή την από 24.9.2019 απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου του Ηνωμένου Βασιλείου (Cherry/Miller II)*, ΕφΔΔ 2019, σελ. 631 επ.

Έχοντας υπόψη τα παραπάνω, η τροποποίηση ορισμένων διατάξεων, με βάση τη 26 διαμορφωμένη κοινοβουλευτική πρακτική, φαίνεται αναγκαία. Σκόπιμο δηλαδή είναι είτε να τροποποιηθεί το άρθρο 22 ΚτΒ, ώστε να συμμορφώνεται προς το γράμμα του άρθρου 40 Σ.ως προς την ανάγκη έκδοσης διατάγματος στην περίπτωση αυτοδίκαιης σύγκλησης της Βουλής σε τακτική σύνοδο, είτε σε μελλοντική αναθεώρηση να διευκρινιστεί ότι, σύμφωνα με την ακολουθούμενη πρακτική, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας *μπορεί* να συγκαλέσει τη Βουλή σε τακτική σύνοδο σε χρόνο πρωτύτερο αυτού που ορίζει το άρθρο 64 παρ. 1 Σ. Εξίσου θα μπορούσε να τροποποιηθεί το εδαφ. β΄ της παρ. 1, ώστε ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας να *μπορεί* να κηρύξει αυτοπροσώπως ή δια του Πρωθυπουργού την έναρξη και τη λήξη των εργασιών κάθε βουλευτικής περιόδου. Επίσης, σκόπιμο θα ήταν να αποσαφηνιστεί ρητά στον Κανονισμό της Βουλής (άρθρα 22 παρ. 1 και 23 παρ. 1) ποιος προσυπογράφει τα διατάγματα σύγκλησης της Ολομέλειας σε τακτική σύνοδο και λήξης των εργασιών της.